

*Bulgarian Language and Culture Abroad
Български език и култура по света*

Втори форум на българските училища в Западното полукълбо, 2016 г.

АЛТЕРНАТИВИ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКА ЛИТЕРАТУРА ЗАД ГРАНИЦА. РОЛЯТА НА ИНТЕГРИРАНОТО ОБУЧЕНИЕ В ИЗГРАЖДАНЕТО НА НАЦИОНАЛНО САМОСЪЗНАНИЕ

Виолета Петрова

Българско училище „Джон Атанасов“ – Чикаго

Обучението по българска литература е подчинено не само на Държавните образователни изисквания, но и на спецификата на едно българско училище зад граница, целящо укрепване на българската духовност и съхраняване на националното самосъзнание.

Проблемът за качествено образование е национален приоритет, а в училищата зад граница е въпрос на осъзнат дълг и отговорност.

Урокът спектакъл е алтернативна образователна форма, родена от новото технологично време, от потребностите на съвременния ученик и не на последно място – от спецификата на работа в училището зад граница.

Защо избрах урока спектакъл?

– Защото това е алтернативна, нетрадиционна форма на педагогическо общуване.

– Защото алтернативното образование предполага съчетание между индивидуална работа и работа в екип, осъществява връзка между изкуството и науката, между обучението и възпитанието, между знанията, получени в редовните часове и в извънкласните форми на обучение.

– Самата работа в екип благоприятства по-успешна социализация на децата, което води до сплотяване на детските колективи. Подобно единение е много важно в училището зад граница поради факта, че децата живеят в чуждоезикова среда и е наложително в дните, когато майчиният езикът е обединител, приятелството да бъде част от този процес.

– Работата в екип води до обмен на опит между колегите и обмен на идеи.

– Формират се умения за коментар и оценка у учениците.

– Формират се умения за изразяване на чувства (емоционална култура).

Алтернативното образование въздейства не само на ума, но и на душата. Гости, родители, присъствали на нашите уроци, са споделяли, че по време на урока на няколко пъти са се просълзявали.

Факт е, че след всеки такъв урок има въодушевление, има настроение, има засилен интерес у нашите ученици към българското, като цяло.

По-надолу ще представя сценарий на урок спектакъл, като алтернативна форма в обучението по българска литература зад граница, и ролята му за изграждане на националното самосъзнание чрез интегрирано обучение.

Тема: „Робството и борбата за свобода, отразени в народната песен“ – открит мултимедиен урок, посветен на деня на Освобождението – Трети март, и на 143-годишнината от обесването на Апостола на свободата – Васил Левски.

Цели на урока:

– Чрез използване на интегриран подход и осъществени междупредметни връзки да се постигне по-дълбоко осъзнаване и възприемане на познанието за робската действителност и борбата на нашия народ за свобода.

– Да добият учениците представа за значимостта на темата, разглеждайки нейното присъствие не само във фолклорни произведения, но и в произведения на изобразителното изкуство, белетристиката, филмовото изкуство, историята като наука.

– Видяното и преживяното по време на урока да накара учениците да се замислят върху това откъде идват и накъде трябва да вървят, за да съхранят българското си самосъзнание, българската си идентичност.

Както във всяка работа, така и тук успехът зависи от предварителния замисъл, от предварителната подготовка. Затова се изготвя план за предварителната подготовка, обмислят се началото на урока, емоционалната нагласа, същностната част на урока, отделните подтеми, заключителната част на урока, техническото обезпечаване и др.

Урокът започва със създаване на емоционална нагласа чрез своеобразна литературна загадка.

Аз идвам от дълбока древност и съпровождам българина в тъжни и радостни дни, на големи празници, на полето, на нивата, край стана, по селските хора и седенки, на хайдушкото сборище. Чрез мен той споделя болката си и радостта си, вярата и надеждата си.

Аз възпявам подвизите на юнака, закрилник на народа, аз съм убежище за мъката през петте века робство.

Аз увековечавам духовната сила и мощ на балканджи Йово, аз съм „неписаната история за хайдутите“. Предавали са ме от уста на уста, от поколение на поколение.

Коя съм аз?

И за да усетят учениците още по-силно ролята на народната песен, като духовна спътница в живота на народа, на слайда се появяват откъси от разказа на Елин Пелин „По жътва“.

„... И ей в това усилено време, под адския слънчев пек, над златното поле ехтят песни и се носят на вълни чак до небесата като благодарствени молитви. Подегат се из краището нейде дружни момински гласове, залюлее се песен млада, волна, широка като полето, света като любовта...“

„...А песента се ширеше, волна и млада, чиста като извор, пълна с надежди и желания. Тя кичеше на китки мили хубави думи и ги пращаше с любов някому някъде. И ту развълнувано глъхнеше, ту смело се вдигаше, сякаш се бореше с някоя безкрайна скръб, с някое злокобно съмнение, и победоносно взимаше връх и се носеше стремително и гордо...“

Интегрирането на прекрасен видеоматериал, пренасящ ни в Родопска планина, с изпълнението на родопска каба гайда грабва емоцията на ученици и присъстващи, осъщественият интертекстуален анализ между текста на литературната загадка и текста от разказа на Елин Пелин позволява да се направят изводи за ролята на песента в живота на народа – песента като благодарствена молитва, песента като духовен мост между сродни души, песента като универсален израз за разкриване на мисли и чувства, дори се стига до обобщението за песента като смисъл на живота.

При обявяването на темата се изтъква, че този час ще се акцентира(ме) на онези народни песни, които отразяват вярно и обективно историческата съдба на българите през епохата на робството, както и на отпора, който нашият народ дава срещу беззаконието, срещу насилието и подтиква борбата за освобождение. Това са юнашките, историческите, хайдушките песни.

Още при предварителната подготовка учениците са включени в познавателния процес, разбират и участват в това, което знаят и умеят, но други искат още да знаят и да научат. При провеждането на този урок във филиала на училището ученичките от трети и четвърти клас пожелаха не само да изпълнят хайдушката песен, но и да я изиграят на хоро. Чрез такива проекти се преодолява пасивността в образованието. Учениците са действащи лица, учат, но и създават, възприятието е по-трайно и запомнящо се.

В урока спектакъл всеки ученик е със свой индивидуален принос, но в същото време осъзнава, че е част от общото и затова се извършва обмен на знания, на идеи. Всичко протича в атмосфера на добронамереност, създава се емоционален комфорт за участниците в образователния процес.

Определени ученици имат за задача да подготвят и да коментират слайдовете за същността и особеностите на юнашките, историческите и хайдушките песни, като акцентират върху това, че те са отражение на робската действителност и борбите на нашия народ.

Всеки вид народни песни се представят с най-ярките им образци, но анализът се прави подборно с оглед на темата.

„Според речниковото значение на термина интеграцията представлява „обединяване в едно цяло на групи, колективи, страни поради обща работа

или/и общи интереси⁽¹⁾. Интеграцията най-често се определя като процес на формиране на целостта чрез обединение, свързване на елементи на основата на нещо общо между тях²⁾.

И за да бъде познанието по-истинско, по-трайно и запомнящо се, каквото трябва да е познанието за българските корени на нашите ученици, живеещи далеч от Родината, на помощ идва именно комплексното обединяване или сътрудничеството. Свързват се елементи на основата на нещо общо, а осъществените междупредметни връзки помагат за по-дълбоко осъзнаване и възприемане на познанието, за създаване на директна връзка на обучението с реалния живот.

Картината на робството в песента „Бил се Марко с турци еничари“ се допълва и дообогатява с извадка от историческо съчинение, пренасяща ни в същото историческо време, което кара учениците да осъзнаят, че народните песни не са сухи документи, а емоционално обогатени творби, разкриващи нещо действително случило се, че са били неотменна част от самия живот.

Според В. Налбантова „използването на Power point презентация позволява представянето на учебния материал като система от ярки образи, носители на структурирана информация, подавана точно в определен ред“⁽³⁾.

„Постигнатата дидактическа последователност развива логическото и емоционалното мислене, а демонстрираният на голям екран урок въздейства върху повече сетива“, пак там.

Урокът спектакъл провокира художественотворческите търсения както у децата, така и у колегите. В резултат на това се роди музикално-сценичният проект „Даваш ли, даваш, балканджи Йово“ по идея на г-жа Стела Тончева, който прерасна в емоционален връх на урока. Интегрирането на музика и текст със сценично изпълнение в един учебен предмет се доближи до смисъла на синкретизма. Този проект накарва децата да вникнат в мислите, чувствата, характеристиките на героите. Няма съмнение, че след това изпълнение у тях завинаги ще остане образът на гордия и непреклонен балканджи Йово, който с цената на живота си защитава своята чест и честта на сестра си, отстоява вярата си, съхранява народността си.

Като доказателство за нравствения пример на тази песен върху идните поколения се цитира откъс от „Време разделно“, в който присъства тази песен:

„... А неумолимият плач на дядо Галушко прекъсна гласа му:

Избодоха му и двете очи. И ни го питат, ни го разпитват.

Току качиха хубава Яна, хубава Яна на бърза коня. Тихом говори хубава Яна...

Песента свършваше и нямаше ни отговор, ни помощ отникъде. А бурята едва почваше. И се чу първият гръм, и за пръв път небето проговори. Ала след гръма вятърът затихна и пак се чу гласът на вечната вода.

И викна тогава в тихото Мануш Секул:

– Да стоим за вярата си. Да стоим като гора, дърво до дърво. А първенците да стоят като крайните дървета, които пускат клони до земята. Един да не се отсече, един да не се преклони, защото, вмъкне ли се бурята между елите, изкъртва цялата гора. И целият гребен се рони, ако се счуни един зъб...“

„...А когато минаваха през тъмната пещера на изхода, за да излязат на площада, Караимам Хасан ходжа каза на овчаря до Манол:

– Промени вярата си и след половин сахат ще ядеш пилаф, а след години душата ти ще отиде в рая. А другите ще се търкалят без глави.

Овчарят му отговори:

– Когато ей тая вода спре да тече, тогава ще спра да се наричам българин и ще стана турчин.

А той не можеше вече да вижда чешмата, която шуртеше сред вътрешния двор, ала чуваше песента ѝ. Караибрахим лежеше на носилката си покрай двойната редица осъдени на смърт, та чу думите му. И заповяда на Кеманчиджогли, който стоеше до мене, до носилката:

– Докато слънцето залезе, тая чешма да е зазидана.

А от тъмното дойде кълтящият глас на овчаря:

– Чешмата ще зазидаш, ала изворите в планината няма да зазидаш...“

Осъществената междупредметна връзка между народната песен „Даваш ли, даваш, балканджи Йово“ и белетристичното произведение не само разшири културния хоризонт на учениците, но затвърди у тях усещането за родолюбieto на българина, за неговата твърдост, непреклонност, за силата на духа му, за скъпата цена, която е готов да плати, но да си остане българин.

Чрез краткия разказ за образа на Караибрахим от „Време разделно“ се въвежда темата за еничарството и за най-жестокия данък, който е плащал нашият народ по време на робството – кръвния данък. На фона на песента „Еничари ходят, мамо“ се представя картината „Кръвен данък“ на художниците Данков и Григоров. Беседата се насочва към изразните средства, с които е представена картината на робството във фолклорното произведение и в произведението на изобразителното изкуство.

Синхронното усвояване на едно и също учебно съдържание чрез различни учебни предмети позволява открояване на функционалните връзки между тях, от една страна, а от друга – вникване в изразните възможности, с които си служи дадена наука или изкуство.

Постигнатата интердисциплинарност води до повишаване на учебната активност, на интереса у учениците.

Процесът на интегриране на знания от различни предметни области позволява постигане на единство на научното познание – идея, заложенa в учебните ни програми.

Интегративният подход в обучението способства за изграждане на познавателен процес въз основа на многостранна умствена дейност и богатство от емоционални състояния, картини, образи, преживявания. Постига се цялостност на образователния процес и трайност на знанията, тъй като при възприемането им вземат участие много анализатори.

При разглеждане на хайдушките народни песни се акцентира върху факта, че те са единствената „неписана история за хайдутството“, а г-н Стоян Дечев – преподавател по история, разказва на учениците за четническите години на Апостола на свободата – Васил Левски, като разказът се онагледява с фотоси и снимки, отразяващи революционната дейност на Апостола.

Под ръководството на г-жа Петя Тошева – преподавател по музика, учениците на живо изпълняват хайдушките народни песни „Чавдар през гора вървеше“ и „През гора вървяха“.

Урокът завършва с откъс от филма за капитан Петко войвода, съпроводен с разказ на г-н Дечев за Петко войвода, в който той го разкрива като революционер от европейска величина. А песента за Петко войвода припяват всички присъстващи.

Благодарение на осъществените вътрешнопредметни и междупредметни връзки, на интеграцията между наука и изкуство, емоция и мисъл, благодарение на power point презентацията, на интерактивните подходи, на комплексното въздействие на чувства, образи, картини, учениците се пренасят във времето на робството – време на мъка и тегло, но и на подвизи и слава, на „време разделно“, но и на нравствен стоицизъм, на борба и саможертва в името на българския род.

Урокът спектатъкъл не само способства за интензификация на учебния процес и повишаване на интелектуалното ниво на учениците, но чрез него се постига едно тържество на духа, едно духовно израстване на нашите български деца. След такива уроци те се чувстват по българи и по-горди с българския си произход.

Обучението в училище зад граница не е задължително и учителите сме тези, които трябва така да построим, да поднесем уроците, че тези уроци да са уроци по родолюбие и тяхното въздействие да е за цял живот, защото и любовта към Родината е за цял живот.

Учителите зад граница днес са новите възрожденци, защото те трябва не само да събудят българското самосъзнание у всяко дете, живеещо в чуждозикова среда, но да го накарат да мисли с това самосъзнание, да чувства, да живее и да се гордее с него.

Затова правим такива уроци – за да знаят нашите ученици откъде идват и накъде трябва да вървят, за да запазят българското си самосъзнание.

Направихме този урок в името на България и нейните деца, заминали далеч, но с корен в земите между Дунава и Родопата.

„Ако желаеш да разбереш откъде идваш и накъде си се запътил, вгледай се в миналото си. Погледни в него като в огледало и открий себе си – там някъде в далечината, където началото е отпечатало завинаги твоята идентичност. Онова начало, в което се е родил, израснал и оформил азът на твоята национална определеност.“ (Митко Белчев)

Уроците по родолюбие, по патриотизъм са нашият завет към младото поколение българи, което трябва да пренесе във времето тези добродетели, за да я има България.

БЕЛЕЖКИ

1. Вж. Белчев, М. Духът на българина – анализи и страсти, с. 340.
2. Вж. сборника „Интегративни връзки и иновации в обучението на студентите“. Шумен: Епископ К. Преславски.
3. Вж. Налбантова, В. Ролята на мултимедията в уроците по родни предмети зад граница. Готовност за дистанционно обучение. – Модели за качествено изучаване на български език в чужбина. София: Аз Буки, 2014 г.

TEACHING ALTERNATIVES OF BULGARIAN LITERATURE ABROAD. PART-PLAYING OF INTEGRATED TEACHING PRACTICES IN BUILDING THE NATIONAL SELF-AWARENESS

Ms. Violeta Petrova

Bulgarian Language School “John Atanassoff”
8001, W. Belmont, River Grove, IL 60171
E-mail: violeta_velichkova@yahoo.com